

บทความรับเชิญ

การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน

Education for Sustainable Development (ESD)

กาญจนา เกรียงซี่
Kanchana Ngourungsi

บทนำ

หากเรามองเห็นพ้องต้องกันว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาที่ยั่งยืน ก็คงจะต้องใช้การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเช่นเดียวกัน ซึ่งจะมีแนวทางเทคนิคหรือนโยบายอย่างไรในการขับเคลื่อนกลไกดังกล่าวให้ประเทศเดินไปข้างหน้า สู่ความเป็นประเทศพัฒนา (Development Country) นั้น ขึ้นอยู่กับการวิจัยที่จะต้องแสวงหาหนทางให้การขับเคลื่อนกลไกคือ การศึกษาให้เป็นรูปธรรมมากที่สุดซึ่งจะปรากฏอยู่ในรูปของแผนดำเนินงาน (Implementation Plan) สำหรับการประยุกต์ใช้ได้จริง

คำสำคัญ 3 คำที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่จะต้องทำความเข้าใจให้ตรงกัน คือ ความหมายของการศึกษา การพัฒนา และความยั่งยืน หากการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่เป็นระบบที่ทำให้เด็กหรือผู้ใหญ่สามารถได้รับความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ และทัศนคติที่ดี เพื่อสร้างตัวเองให้เป็นผู้มีอารยธรรม การกลม่อกล่า มีวัฒนธรรม และเป็นผู้นั้นในการสร้างสังคม ให้เป็นสังคมอารยต่อไป ก็หมายความว่าไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ก็จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันทั้งสิ้น การศึกษาจึงจะต้องได้รับการจัดการที่จะสามารถให้หรือสร้าง หรือถ่ายทอดให้กับคนในสังคม ทุกคน ทุกระดับ ทุกวัย ด้วยเหตุนี้ การจัดรูปแบบ (form) ของการศึกษาจึงมีทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบวน และตามอัธยาศัย (formal, informal และ non-formal education) ซึ่งแต่ละประเภทก็จะมีบทบาทและหน้าที่ในการให้การศึกษาแตกต่างกันไป กล่าวคือ การศึกษาในระบบ ควรจะจัดการสร้างและถ่ายทอดให้กับประชากรวัยศึกษาในสถานศึกษา

ทั้งระดับพื้นฐาน (basic education) ที่เรียกว่าประถมและมัธยม และระดับอาชีวศึกษา (vocational education) และระดับอุดมศึกษา (higher education) ตามลำดับ ให้สามารถเรียนรู้ สร้างประสบการณ์ และทักษะให้พร้อมสำหรับการก้าวสู่ตลาดแรงงานเมื่อจบการศึกษาในแต่ละระดับให้ได้

ในขณะเดียวกัน การศึกษานอกระบบที่เข้าใจกันในประเทศ จะทำหน้าที่เติมเต็ม สนับสนุน ส่งเสริม ให้ประชากรโดยเฉพาะวัยทำงาน ในอาชีพต่างๆ ได้สามารถเรียนรู้ สร้างประสบการณ์และทักษะใหม่ๆ ให้สามารถก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ทั้งด้านกายภาพและด้านทัศนคตินอกชั้นเรียนมาตรฐานได้ด้วยตนเอง การศึกษานอกระบบไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร แต่จะคำนึงถึงการถ่ายทอดความรู้ที่กว้างและลึกมากขึ้นจากสภาวการณ์เป็นอยู่ เพื่อให้การดำเนินชีวิตได้มีความเจริญก้าวหน้าเพิ่มมากขึ้น การศึกษานอกระบบ (informal education) มีชื่อเรียกในสก็อตแลนด์ว่า community learning ในเยอรมันว่า social pedagogy และในฝรั่งเศสเรียกว่า animation

ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัย (non-formal education) ในความหมายที่เป็นสากล จะเป็นการจัดการศึกษาให้กับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (life – long learning) Ford harm (1993) ซึ่งคุณลักษณะ 4 ประการของการศึกษาตามอัธยาศัย

- เชื่อมโยงกับความต้องการของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
- เกี่ยวข้องกับบุคลากรเฉพาะกลุ่ม
- มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน
- ยืดหยุ่นในการจัดองค์กรและวิธีการ

ในต่างประเทศใช้คำว่า informal education เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย แต่ที่ใช้ในประเทศไทยคือ การศึกษานอกระบบ ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัย หรือ non formal education ที่เป็นความหมายของไทย จะมีความหมายที่เป็นสากลก็คือ การศึกษานอกระบบ ที่จะเป็นโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ กำหนดเวลา เช่น 5 - 7 วัน มีเนื้อหาในการเรียนรู้ มีระบบและการควบคุม เป็นระบบการศึกษาที่ ตรงข้ามกับโปรแกรมการศึกษาในระบบ (Simkin, 1976)

การพัฒนา (จาก UN Millennium Declaration 2000 ที่กำหนดว่า The Millennium Development Goals (MDGs)) ได้กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาประจำ สหัสวรรษไว้ 8 ด้าน

- 1 : Eradicate Extreme Hunger and Poverty
ขจัดความหิวโหยและความยากจน
- 2 : Achieve Universal Primary Education
บรรลุการศึกษาพื้นฐานสากล
- 3 : Promote Gender Equality and Empower
Woman
ส่งเสริมความเสมอภาคของเพศสภาพและ
พลังสตรี
- 4 : Reduce Child Mortality
ขจัดอัตราการตายของทารก
- 5 : Improve Material Health
ปรับปรุงสุขภาพด้านวัตถุ
- 6 : Combat HIV / AIDS, Malaria and other
diseases
ต่อสู้โรคเอดส์ มาเลเรีย และโรคต่างๆ
- 7 : Ensure Environment Sustainability
ยืนหยัดความยั่งยืนของสภาพแวดล้อม
- 8 : Develop a Global Partnership for
development
พัฒนาภาคีโลกเพื่อการพัฒนา

ทั้ง 8 เป้าหมายดังกล่าวเป็นสิ่งของแต่ละประเทศ จะต้องหันมาวิจัย สำรวจ และกำหนดยุทธศาสตร์ในการบรรลุ เป้าหมายทั้งหมด ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสหัสวรรษที่จะต้องดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาโดยเร็ว

คำสำคัญสุดท้าย คือ ความยั่งยืน ซึ่งเป็นคำที่ถกเถียงกันมาตลอดว่าอะไรคือความยั่งยืน ความหมายของ

ความยั่งยืนในปรากฏการณ์ของโลกปัจจุบันคืออะไร ในเมื่อ ปัญหาที่ทั้งโลกเผชิญอยู่ มีอยู่มากมาย เช่น ความไม่มีประสิทธิภาพของการใช้พลังงาน การขาดการอนุรักษ์และการจัดการน้ำที่ก่อให้เกิดความแห้งแล้ง การเพิ่มประชากรโลกที่ไร้ทิศทาง การเบี่ยงเบนของการใช้และการสร้างสิทธิมนุษยชนที่ยังไม่สามารถจัดความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางโอกาส ความฟุ่มเฟือยของการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของมนุษย์ และระบบบริโภคนิยมที่ก่อให้เกิดความสูญเสียและการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้ อาจสรุปได้เป็นปรากฏการณ์ของปัญหาที่โลกเผชิญอยู่ในปัจจุบัน 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง ประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเกินการควบคุม ซึ่งรายงานที่สหประชาชาติสำรวจ ได้พบว่า ประชากรปัจจุบัน 7 พันล้านคน ไม่เพียงพอกับทรัพยากรที่ถดถอย และมีจำกัดจะไม่เพียงพอกับคนรุ่นต่อไป และปัญหาที่ 2 คือ พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดจากระบบบริโภคนิยม (consumerism) ที่ประกอบกันเป็นนิสัยฟุ่มเฟือย ใช้สอยทรัพยากรโดยไม่จำเป็น นอกจากคำนึงถึงความสะดวก มีการสะสมทรัพยากรไว้ใช้เกินความจำเป็นและความต้องการของมนุษย์ ดังนั้นภัยพิบัติต่างๆ จากการเสพและการใช้ทรัพยากรมากของมนุษย์จึงเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ภาวะโลกร้อน แผ่นดินไหว น้ำท่วม ภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง (climate change) จนอยู่นอกเหนือความสามารถของมนุษย์ที่จะป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้น ความยั่งยืนที่อยากให้เห็นก็คือทำอย่างไรจึงจะให้เกิดความคงที่และความต่อเนื่องของการใช้ทรัพยากรและการดำรงชีวิตที่เป็นความสมดุลกับธรรมชาติ ให้ทั้งผู้ใช้และสิ่งที่ถูกใช้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีประโยชน์มากที่สุด เป็นความหมายของความยั่งยืนที่ควรจะเป็น

การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable development)

ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีเป้าหมายให้เกิดมาตรฐานการดำรงชีวิตที่สูง ซึ่งหมายถึงการจัดความยากจน สร้างความเท่าเทียมทางโอกาสและความเสมอภาคในสังคม ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และการจัดความไม่รู้หนังสือและทักษะในการประกอบอาชีพ (ที่เคยเรียกว่า ขจัดความโง่, จน, เจ็บ) และรวมทั้งการเตรียมอนาคตที่ดีให้กับลูกหลานในรุ่นต่อไป ดังนั้น การพัฒนาที่จะก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่มีมาตรฐานสูงและ

การสร้างผลผลิตเพิ่มให้เกิดมูลค่าและคุณค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศอันจะนำไปสู่การพัฒนาร่างกายและจิตใจของประชากรให้มนุษย์จึงเป็นเป้าหมายของการพัฒนา

แต่ในขณะที่โลกกำลังเผชิญปัญหาของการถดถอยลดลงของทรัพยากรที่จะนำมาเป็นทุนในการพัฒนาและการสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และความไม่สมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เช่น การเพิ่มจำนวนประชากรและแนวโน้มที่จะเกิดความไม่สมดุลในการพัฒนา ซึ่งจะเห็นได้จากประชากรที่มีการศึกษาและฐานะดีจะมีบุตรน้อยลง ในขณะที่ประชากรที่เพิ่มขึ้นเกิดจากความไม่พร้อมของพ่อแม่ที่ขาดแคลนโอกาสมีจำนวนมากขึ้น เป้าหมายของการพัฒนาจึงจะเบี่ยงเบนไปในหลายประเทศ ปัจจุบัน การพัฒนาประเทศในหลายๆ ประเทศของโลกจึงหันมาให้ความสนใจและดำเนินการให้กับแผนพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการกำหนดแผนดำเนินงาน (implementation Plan) และลงมือการปฏิบัติ (operation) อย่างจริงจัง ซึ่งไม่ได้หมายความว่า จะหยุดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเชิง แต่จะเป็นการกำหนดทิศทางให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุลและยั่งยืนสืบทอดไปถึงคนรุ่นหลังได้ ตัวอย่างเช่น ประเทศแคนาดา ที่ยังมีความพอเพียงของทรัพยากรป่าไม้ ก็มีกฎหมายว่าด้วยการให้สัมปทานในการตัดไม้ ได้แก่ จะต้องมีการปลูกทดแทน ดังนั้น ป่าที่เสื่อมโทรมไปเนื่องจากการตัดไม้ จึงมีการฟื้นคืนชีพภายในระยะเวลาไม่กี่ปี เนื่องจากมีกฎหมายบังคับการปลูกทดแทนที่เข้มงวด และมีการประเมินติดตามผลอย่างจริงจัง หรือฮ่องกง ซึ่งเป็นเมืองที่ชื่อว่า เป็นเมืองที่แพงและมลภาวะสูงสุด 1 ใน 5 ของโลก และเผชิญปัญหาที่ผู้คนต่างคนต่างอยู่ ไม่มีความเอื้ออาทร มีภาวะเงินเฟ้อสูง และที่สำคัญมีช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนในระดับสูง ในเรื่องนี้ ฮ่องกงจะอย่างไรจึงจะสร้างเมืองให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน และขจัดความยากจน รัฐบาลฮ่องกงอาจจะต้องลดเงินเดือนข้าราชการระดับสูง และลดมูลค่าทรัพย์สินให้ต่ำลง เนื่องจากที่ดินมีราคาแพงมาก และควรจะลด ดัชนี ตลาดหุ้น Heng Seng ให้น้อยกว่า 10,000 จุด เพื่อทำให้เมืองกลายเป็นเมืองที่สามารถอาศัยอยู่ได้ในราคาถูกลง และที่สำคัญที่สุดในด้านการศึกษา ได้จัดให้การศึกษาระดับชั้นที่ 1 - 9 ที่คนได้เรียนฟรี ซึ่งในหลายประเทศก็ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาของประชากรในลักษณะเดียวกันและบางประเทศมีการศึกษา

ฟรีจนถึงมัธยมปลาย ดังนั้น การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นปัจจัยเกื้อหนุนกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for sustainable development)

1. ศัพท์ที่นิยมใช้

ถ้าหากยอมรับกันว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในการพัฒนาที่ยั่งยืนก็จะต้องอาศัยการศึกษาเช่นกัน เนื่องจากการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นหัวใจของการพัฒนาในระดับโลก องค์กร UNESCO ของสหประชาชาติ ได้มีการประชุมและตกลงกันว่า ศัพท์ที่ใช้สำหรับการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งใช้กันหลากหลายว่า การศึกษาที่ยั่งยืน (Sustainable education : SE) บ้าง การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for sustainable development : SED) การศึกษาสำหรับความยั่งยืน (Education for sustainability : EfS) การศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Education to sustainable development : ETSd) การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่เป็นความยั่งยืน (Education for sustainability development : EfSD) บ้าง อย่างไรก็ตาม ศัพท์ที่ตกลงใช้ทั่วไป คือ การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESD : Education for Sustainable Development) ได้เป็นศัพท์ที่ใช้ในระดับสากลและปรากฏอยู่ในเอกสารของสหประชาชาติ ซึ่งจากการประชุมของคณะกรรมการ Brundtland เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development, 1987, p43) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า เป็นการพัฒนาที่สนองตอบความต้องการจำเป็นในสภาพการณ์ปัจจุบัน เราจึงอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ก็คือกระบวนการที่คนจะคิดถึงอนาคตที่จะต้องสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างสภาพการณ์ปัจจุบันกับคุณภาพชีวิตที่จะต้องพัฒนา

2. ความหมายของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Definition of education for sustainable development)

ในการพิจารณาความหมายของคำว่า การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ใช้กันอยู่ในวงวิชาการระดับสากล จะให้ความหมายโดยกว้างๆ ของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนออกเป็น 2 นัยด้วยกัน คือ การศึกษาที่ก่อให้เกิด

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for sustainable development) และการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development education)

ในการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นความจำเป็นที่ต้องเป็นทั้งการทำความเข้าใจให้ตรงกันว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนคืออะไร และในการพัฒนาที่ยั่งยืนควรมีกิจกรรมในการจัดการศึกษาอย่างไร เพื่อให้การพัฒนา สามารถสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และการเตรียมพร้อมสำหรับการดำรงชีวิตของคนยุคต่อไป ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ในการให้ความหมายของ “การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” UNESCO ซึ่งเป็นองค์กรของโลก รับผิดชอบด้านการพัฒนาการศึกษาและวัฒนธรรม ได้ให้ความสำคัญของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นอย่างมาก ได้มีการจัดประชุมใหญ่เกี่ยวกับ ESD โดยเฉพาะเมื่อปี 2014 (UNESCO World Conference on Education for Sustainable Development (10 - 12 November, Aichi - Nagoya, Japan) ซึ่งได้กำหนดให้ ESD เป็น Decade of Education for Sustainable Development (9DESD) ระหว่างปี 2005 - 2014 วัั้นนั้น ได้ประกาศให้มีแผนที่นำทาง (Roadmap) ของการดำเนินงาน (Implementation) และโปรแกรมการปฏิบัติสำหรับการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก สำหรับประเทศต่างๆ ได้นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาของตน

3. องค์ประกอบของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในประเทศต่างๆ ของโลกให้มีมาตรฐานและมีความสุขในการดำรงชีวิต การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยทั่วไปจะกำหนดองค์ประกอบของการพัฒนาออกเป็น 3 ส่วน คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนในส่วนของสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบจะมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เช่น การพัฒนาด้านสังคมที่จะทำให้อาชีพชีวิตที่ดีของประชากรเกิดขึ้นได้ จะต้องอาศัยความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมที่สามารถให้อาหารและทรัพยากรเพียงพอต่อความต้องการของประชากร และสภาพทางเศรษฐกิจที่ดี จะทำให้สังคมมีคุณภาพปลอดจากความยากจนและมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต เป็นต้น การศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาที่จะต้องสร้างองค์ประกอบทางการศึกษาให้สามารถขับเคลื่อนความสมดุลขององค์ประกอบทั้ง 3 ของการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เดินไป

อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องอาศัยองค์ประกอบของการศึกษาในการขับเคลื่อน คือ

3.1 การดำเนินงานของการศึกษา เพื่อให้เกิดความสมดุลขององค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาจะต้องทำให้สมาชิกในสังคมสามารถรู้หนังสือในระดับสูง ที่เรียกว่าอยู่ในขั้นมีปัญญาในการแก้ปัญหา และสามารถสร้างทักษะในการดำรงชีวิตในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีปรัชญาในการดำรงชีวิตในรูปของการมีเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้แก่ความสามารถจัดสรรทรัพยากรให้พอเพียงได้ตั้งแต่ระดับครอบครัว ที่สามารถมีการพัฒนาให้เกิดวัตถุดิบทางด้านอาหารอย่างพอเพียงได้

3.2 การตัดสินใจด้านการศึกษา ซึ่งหมายความว่า จะเลือกโอกาสทางการศึกษาอย่างไร ที่ทำให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การให้การศึกษาและการวิจัยโดยชุมชนเป็นฐาน จึงเป็นการเลือกการตัดสินใจที่จะนำมาวางแผนสำหรับการดำเนินงาน ให้เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ประชากรในชุมชนเป็นประชากรที่มีการศึกษา (education) ไม่ว่าจะมีความรู้ที่จะสร้างชุมชนสีเขียว ความชำนาญและทักษะในฝีมือแรงงาน และความร่วมมือร่วมใจในการปกป้องและพิทักษ์ชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี

3.3 การศึกษาสร้างคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ เนื่องจากการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง คุณภาพชีวิตที่ได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้า มั่นคง และยั่งยืน การศึกษาจะต้องเน้นถึงความพยายามในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต เช่น การศึกษาที่ช่วยยกระดับสถานภาพของเศรษฐกิจโลก ของครอบครัว ทำให้รายได้ในครอบครัว ชุมชน และสังคมดีขึ้น ทำให้อัตราการเสียชีวิตของทารกลดลง และมีการวางแผนเพื่อทำให้การศึกษาของคนรุ่นหลังมีการพัฒนาปรับปรุงดีขึ้น ที่เห็นได้จากสภาพที่ดีมีมาตรฐานทางเศรษฐกิจและสังคม

4. การบริหารจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เนื่องจากการพัฒนาที่ยั่งยืนมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงมีความจำเป็นในการที่จะต้องสร้างเครือข่ายและทำงานร่วมกับผู้อื่นจากหน่วยงานต่างๆ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์ความรู้ที่จะนำมาจัดการเป็นเนื้อหาในการให้การศึกษา

จากผลงานวิจัยทางการศึกษาที่ผ่านมา ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติได้เห็นพ้องต้องกันว่าการศึกษาระดับพื้นฐาน (basic education) เป็นกุญแจสำคัญของความสามารถของประเทศในการที่จะพัฒนาตนเองให้บรรลุเป้าหมายของความยั่งยืน และการที่จะพัฒนาแต่เพียงให้คนมีการศึกษาในระดับสูงขึ้น เช่น ระดับปริญญาต่างๆ ไม่ใช่ประสิทธิผลของการสร้างสังคมที่ยั่งยืนได้ ดังนั้นความท้าทายในการบริหาร การจัดการศึกษา จึงอยู่ที่การยกระดับของการศึกษาที่เป็นการสร้างสรรค์การตอบสนองความต้องการที่ไม่ใช่เป็นการทำลายทรัพยากรหรือก่อให้เกิดมลภาวะเพิ่มมากขึ้น แต่จะต้องบริหารจัดการการศึกษาให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า และสร้างสรรค์อนาคตที่ดีให้กับการดำเนินชีวิตของคนรุ่นอนาคต ซึ่งจะต้องจัดการให้มีการปฏิรูปหลักสูตรของการศึกษาทุกระดับในการช่วยให้เกิดการสร้างผลผลิตและรูปแบบการบริหาร อย่างยั่งยืนในที่นี้หนทางที่เป็นข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการอาจกระทำได้ ดังนี้

4.1 การพัฒนาหลักสูตรที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนในระดับต่างๆ ของการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาพื้นฐาน การศึกษาระดับอาชีวศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา ควรจะเป็นการจัดหลักสูตรที่มีเนื้อหาในการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับ

- 1) องค์ประกอบทั้ง 3 ของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเรียงลำดับความสำคัญและความยากง่ายของการศึกษาวิจัย สืบค้นข้อมูลเป็นลำดับขั้นไป
- 2) การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสีเขียวที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนที่บรรจุอยู่ในหลักสูตร ที่สามารถสร้างให้เกิดองค์ความรู้ในทุกระดับได้
- 3) การเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพความหลากหลายแตกต่างของวัฒนธรรมของประชากรโลก เพื่อความเข้าใจอันดีและความร่วมมือในการดำเนินชีวิต โดยปราศจากความขัดแย้ง

4.2 การพัฒนาผู้สอนและผู้เรียนให้มีสมรรถนะ (Competencies) ในด้านต่างๆ คือ

- 1) การคิดเชิงวิเคราะห์
- 2) การวาดภาพอนาคตที่พึงประสงค์
- 3) การตัดสินใจในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นและด้านสภาพแวดล้อมในลักษณะสมดุล

4) การพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อความเข้าใจและคิดหาแนวทางสร้างกิจกรรมหรือบทเรียนในการแก้ไขปรับปรุงให้คุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชนและสังคมดีขึ้น เช่น ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate change) ความหลากหลายทางชีวภาพ ภัยพิบัติ การจัดการความเสี่ยง ระบบเมือง และวิถีชีวิต ฯลฯ

4.3 การพัฒนาผู้อยู่ในระบบการศึกษาและขาดโอกาส ให้มีความเสมอภาคและลดความเหลื่อมล้ำทางโอกาส ด้วยการมีการจัดการศึกษาให้ประชากรที่ไม่อยู่ในกลุ่มของการศึกษาในระบบ ได้มีบทเรียน แบบเรียน ความรู้ที่ถ่ายทอดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องด้วยการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสร้างให้สมาชิกของชุมชนและสังคมเป็นประชากรที่มีการศึกษาตลอดชีวิต (life – long education) และมีความยั่งยืนในการรู้จักยืดหยุ่น ปรับตัวให้เกิดความสมดุลในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต หรือมนุษย์ด้วยกัน ให้สามารถยืนหยัดอยู่ในโลกอย่างเป็นผู้ที่มีศักดิ์ศรีและมีอัตลักษณ์ของตนเอง

unสรุป

จากการที่ได้มีความเห็นพ้องต้องกันว่าการศึกษาคือเครื่องมือในการพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมที่มี การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงต้องอาศัยการศึกษาเป็นกลไกในการดำเนินการ ซึ่งกลวิธีในการจัดการให้การศึกษาบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาคนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จะมีกลวิธีในการดำเนินงานที่สามารถสรุปเป็นผังได้ ดังนี้

1. หลักสูตร
- องค์ความรู้หลักในสาขาวิชาที่จะนำไปสร้างปัญญาในการแก้ปัญหา
 - องค์ความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ปัจจุบันด้วยความเข้าใจ
 - องค์ความรู้ที่มีครอบครัวและชุมชนเป็นฐานในการสร้าง
2. บุคลากร
- ครูเป็นต้นแบบ
 - ผู้เรียนมีความคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์
 - มีจิตวิญญาณในการช่วยสร้างอนาคตให้คนรุ่นต่อไป
3. เป้าหมาย
- สังคมแห่งปัญญา (education society)
 - เศรษฐกิจสีเขียว (พอเพียงและไม่ทำลายทรัพยากรจนเกิดภัยพิบัติ)
 - สิ่งแวดล้อม (ยืนยาวด้วยการทดแทนและช่วยอนุรักษ์ ใช้ตามความจำเป็น ไม่ใช่ความอยากหรือความต้องการ)
๔. ผลสำเร็จ
- สังคมที่มีการศึกษาตลอดชีวิต (Life – long education society)
 - เศรษฐกิจที่เอื้ออาทรและพึ่งพาซึ่งกันและกันแบบกัลยาณมิตร
 - สิ่งแวดล้อมที่เรียกคืนความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายที่เป็นพหุวัฒนธรรมของประชากรโลก
 - การอยู่ร่วมกันฉันท์มิตรและมีความสุขที่ยั่งยืน